

HET STAPELHUIS AAN HET HANDELSDOK

Wat vooraf ging

Toen in 1792 de Coupure werd gegraven, had men dringend behoefte aan een plaats om de goederen op te slaan. In 1779 bouwde men daartoe “den Keizerlijken Entrepot” aan het groot bassin op de Coupure, voorzien van “eene Wippe” of kraan. (Fig. 1)

Toen op 27 augustus 1840 een koninklijk besluit verscheen dat te Gent een algemene stapelplaats van “vrijen wederuytvoer” diende ingericht te worden, dacht men eerst aan het beluik der gewezen priorij der Augustinessen van St.-Agnete (1) als tijdelijk onderkomen. Daar de stad binnen de twee jaar jaar een nieuw entrepot moest bouwen en hogergenoemde priorij niet beschikbaar was, nam men zijn toevlucht tot de oude “Keizerlijken Entrepot” op de Coupure. Daarin zouden de koopwaren welke per spoor of per schip aankwamen voorlopig opgeborgen en dan naar andere landen opnieuw vrij uitgevoerd worden zonder inkomrechten te betalen.

Na de afwerking van het nieuwe stapelhuis aan het dok geraakte het Keizerlijk Entrepot in onbruik. In 1852 werd het eerste deel ervan afgebroken en vervangen door het blindenhuis of Instituut Van Caeneghem; de rest verdween in 1865. De “Wippe” of loskraan werd in 1885 verkocht.

De stad groeit

De dokwijk, begrensd door de Dampoortstraat, Ham en Dok-zuid kwam tot stand in de periode 1859-70. (Fig. 2) Loodrecht op de Warandestraat en de Zondernaamstraat werden er verschillende straten getrokken die de

Fig. 1.
De Coupure met den Keizerlijken Entrepot.

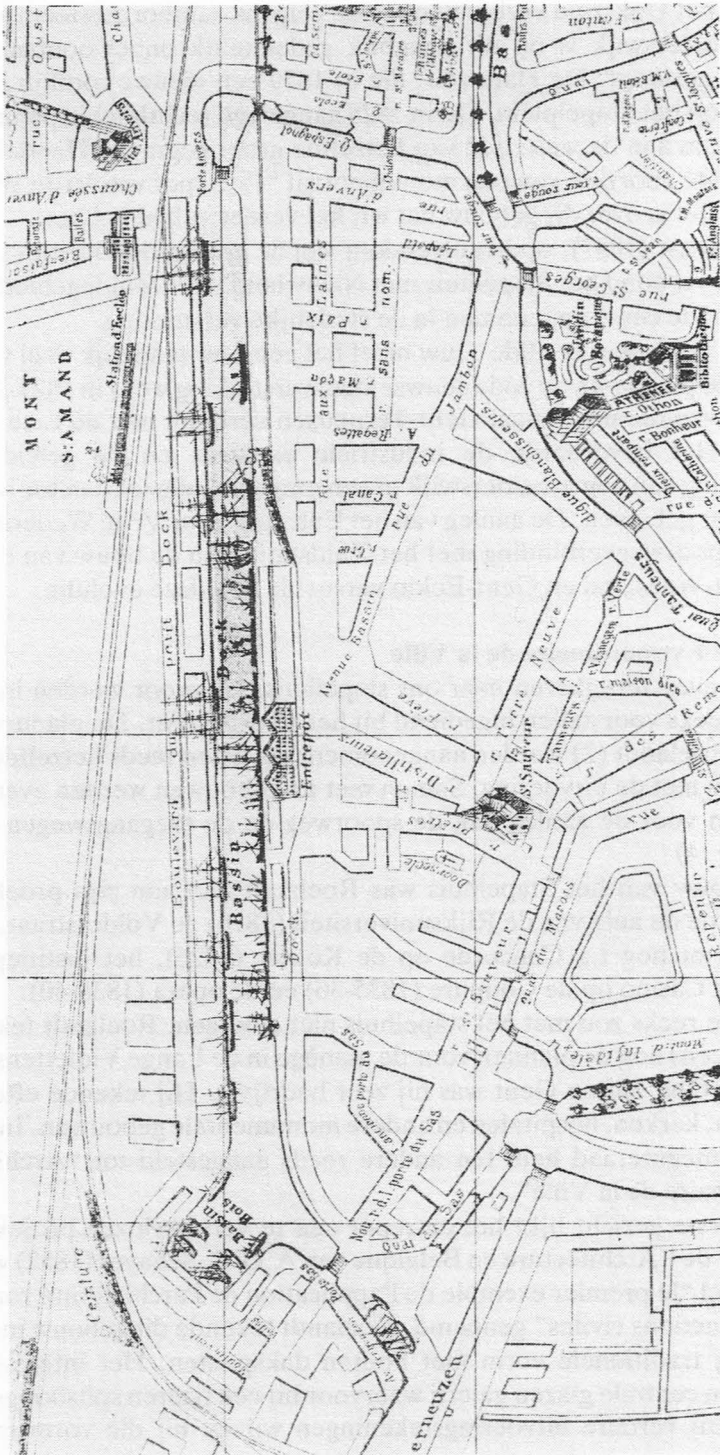

Fig. 2.
"Nouveau plan de Gand - Déposé - J.B.D. Hemelsoet" 1902 : de Dokwijk.

Ham met het Dok-zuid verbonden. Deze volgens dambordstelsel aangelegde arbeiderswijk is op dit ogenblik gedeeltelijk onbewoonbaar verklaard en gesloopt. De Ham zelf, die in 1859 een nieuwe rooilijn kreeg, kwam uit op het Stapelplein. Dit in 1828 aangelegd rechthoekig plein, centraal gelegen aan de westzijde van hetzelfde groot gegraven Handelsdok, werd in 1844 voorzien van een monumentaal "Entrepôt van Vrije Wederuitvoer". Het is over dit gebouw dat wij het verder zullen hebben.

De Fiévéstraat (1857), op het eigendom van de grootgrondbezitter Fiévé-Goemaes, verbond het Stapelhuis met Nieuwland. Het Muidegebied werd pas in de 17de eeuw opgenomen in de stedelijke versterking.

Tot in het begin van de 19de eeuw bleef het een zeer landelijk deel van de stad. Op de plaats van de 16de eeuwse stadsversterking werd in 1827-28 een dok gegraven die het kanaal Gent-Terneuzen verbindt met de Leie en de Schelde. Het bevorderde de industriële expansie en de geleidelijke ontwikkeling van een arbeiderswijk in een omgeving die tot dan toe onontgonnen was gebleven. De aanleg van het Entrepôt voor Vrije Wederimport met een spoorwegverbinding met het Zuidstation en de bouw van de stations Gent-Waasland en Gent-Eeklo versnelde nog deze evolutie.

Architecte Extraordinaire de la Ville

Laten we even terugkeren naar ons stapelhuis. Hiervoor werden in 1840 een hele reeks voorstellen ingediend bij het stadsbestuur. De plannen van architect Roelandt (2) werden aangenomen (fig. 3) en reeds hetzelfde jaar begon men met de uitvoering. Samen met de gebouwen werden eveneens voorstellen voor de aanleg van de spoorweg en de toegangswegen ingediend. (fig. 4)

Met de bouw van het Stapelhuis was Roelandt niet aan zijn proefstuk. Reeds sierde de aula van de Rijksuniversiteit (1819) de Volderstraat. Verder waren er nog La Concorde op de Kouter (1826), het justitiepaleis (1832), het Casino op de Coupure (1835-36) en de opera (1838-40).

Deze lange reeks zou met het stapelhuis niet eindigen. Roelandt tekende later eveneens nog de plannen voor de manège in de Lange Violettenstraat (1851-53). Ook buiten Gent was hij zeer bedrijvig. Hij tekende ettelijke stadhuizen, kerken, hospitalen en andere monumentale gebouwen. In 1818 had de gemeenteraad hem ten andere reeds aangesteld tot "Architecte Extraordinaire de la Ville"...

Op het eerste gezicht lijkt het entrepot een te verwaarlozen projekt. In "l'Histoire de l'Architecture en Belgique van A. G. B. Schayes (1852) wordt het evenwel "le premier exemple de l'application de l'architecture romane aux constructions civiles" genoemd. Roelandt tekende dit gebouw in 1843 in een vrij traditionele vorm met houten dakspanten. Het interessante detail is een centrale glazen galerij waarvoor hij een ijzeren spitsboogspant tekende. Bij verdere uitvoeringstekeningen wijzigt hij die vorm in een

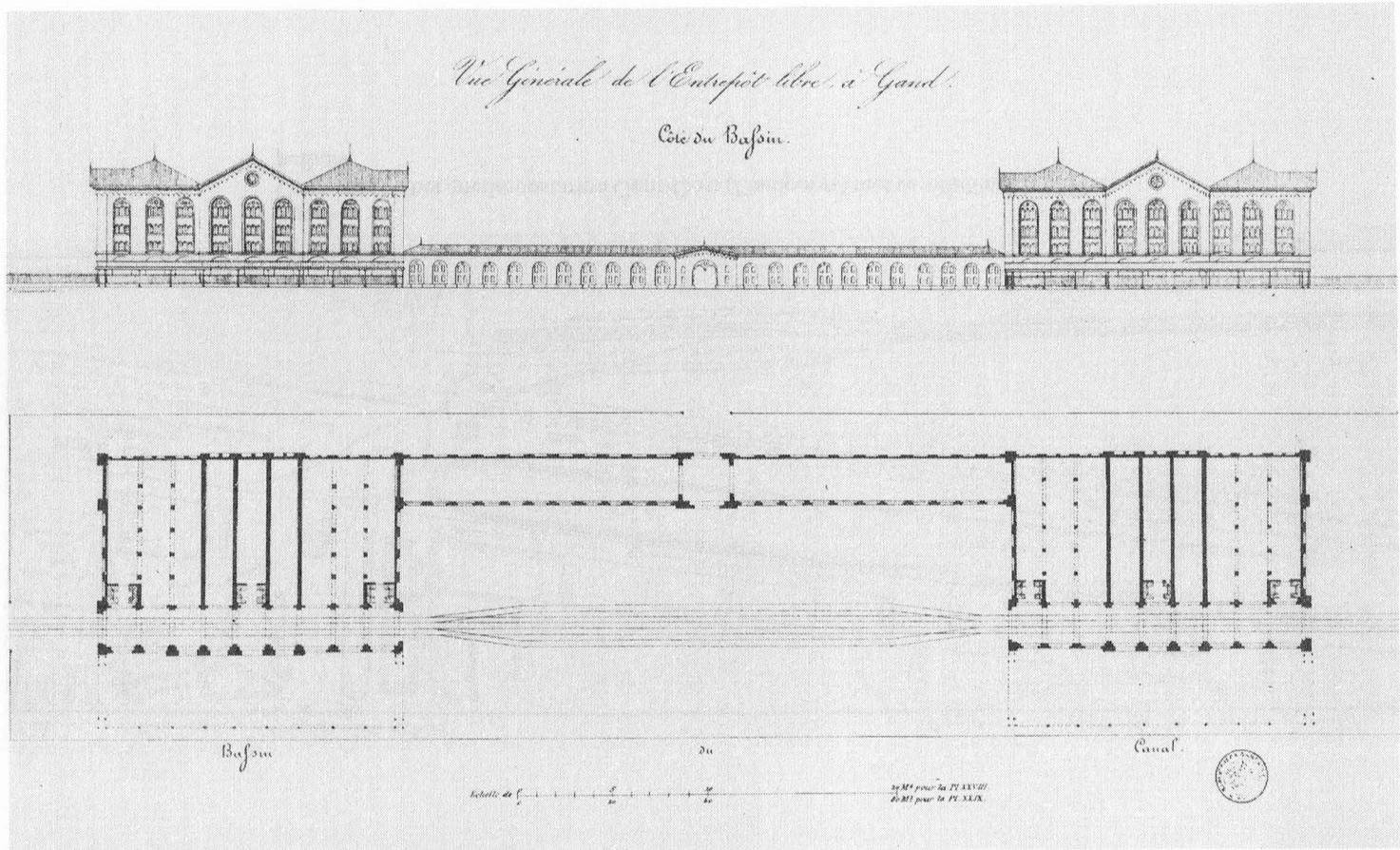

Fig. 3.
Ontwerp van L. Roelandt. Alleen het rechteregebouw werd gerealiseerd.

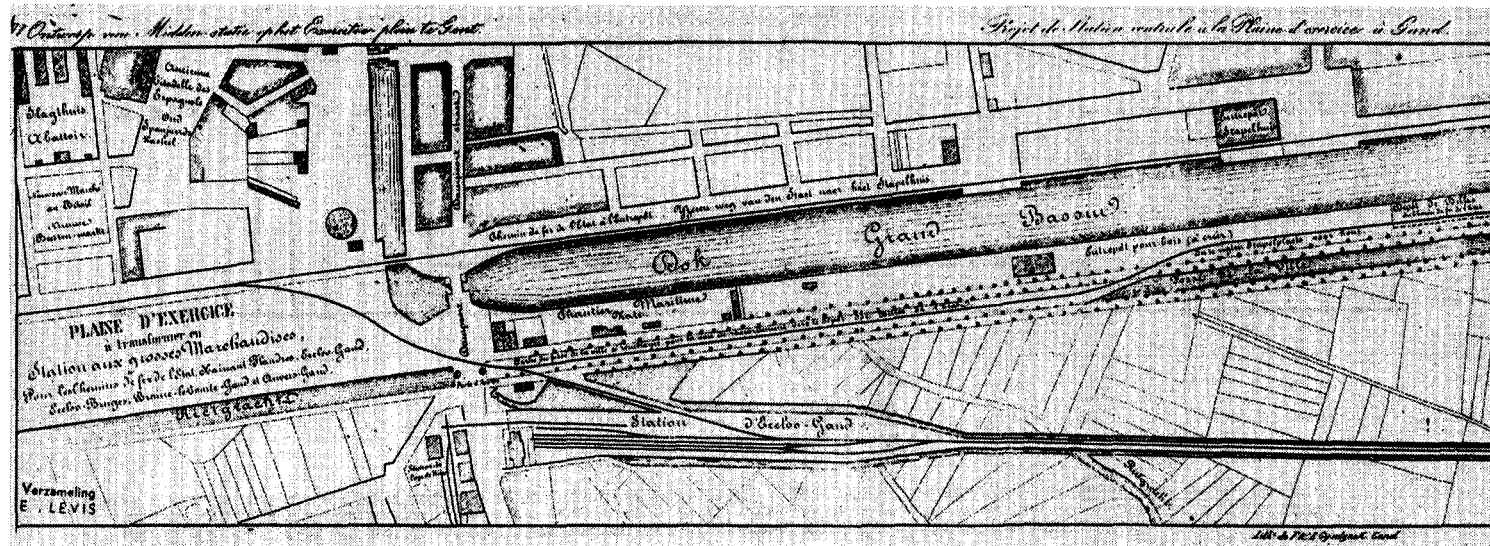

Fig. 4.
Ontwerp van het goederenstation Gent-Oost (Dampport) met verbinding naar het stapelhuis.

STAD GENT.
AENKOMST
 VAN HH. MM. DER
KONING EN DE KONINGIN
 Der Belgen,
 EN VAN HH. KK. HOOGHEDEN
 Den Hertog van Brabant en den Graef
 van Vlaanderen.

HET LEGGEN VAN DEN EERSTEN STEEN
VAN HET ALGEMEEN ENTREPOT
 Van vrye wederuitvoering.

Het Kollegie van Burgemeester en Schepenen,
 Verwiltigt de inwoners dat HH. MM. de Koning en de koningin, alsmede HH. KK. Hoogheden, de Hertog van Brabant, en de Graef van Vlaende en, deze Stad met hunne tegenwoordigheid zullen vereeren, den Maendag 1, Dinsdag 2, en Woensdag 3 July naestkomende.

HH. MM. zullen den Maendag, omstreekt elf uren, aen de staten van den yzeien weg aankomen. De provinciale en stedelyke besturen zullen zich aldaer begeven, om hoogstedelven te ontvangen en te begeiden naer het Gouvernements Hotel, alwaer de Koning gehoor zal geven aen alle de autoriteiten van de Stad om een uer 's namiddags.

Op het oogenblik der aankomst van HH. MM. zullen het kanon, de klok van het Belfort, en die van al de kerken der Stad zich laten hooren.

Des avonds zullen HH. MM. en HH. KK. Hoogheden het Feest in den Casino met hunne tegenwoordigheid vereeren.

Den Dinsdag, 2 July, des middags, zal Z. M. de Koning, in het bywezen van H. M. de Koningin, en H. H. KK. Hoogheden den Hertog van Brabant en den Graef van Vlaenderen, alsmede van den Gemeente aed deser Stad, en eener deputatie mit den Gemeenteraad van Brugge, op het Koningdeklok, den eersten steen leggen van het algemeen Entrepot van vrye wederuitvoering.

's Namiddags zullen HH. MM. en HH. KK. Hoogheden, den Paerren wedstryd en des avonds den grooten Bal, welken in de zalen van het Schouwburg zal plaets hebben, met hunne tegenwoordigheid vereeren.

Den Woensdag, 3 July, zal Z. M. de Koning onderscheidene uyverheids gestichten der Stad bezeken.

Gedurende de dagen van de Kermis, zullen de onderscheidene verzamelingen van de Universiteit voor het publiek openstaen, van 10 uren 's morgens tot een uer 's namiddags.

Gent, den 26 July 1844.

C. DE KERCHOVE.

Ter o. domantie, de Secretaris,
 CH. VAN HOVE.

rondboog met de bovenzijde in zadeldak. Men schrijft 1843, periode van de opkomende rondbogenstijl, o.a. te Wenen waar Etzel zijn "Dianabad" bouwt. Het is precies deze spanttypologie die Roelandt met meesterschap zal hernemen in 1853. Twee grote vleugels werden gepland, gescheiden door een binnenkoer. Slechts de rechterhelft werd uitgevoerd. Het stapelhuis was voorzien van een - o, ironie! - "brandvrije" gietijzeren dakconstructie welke gegoten werd in de werkhuizen van "Le Phoenix" op de Brugse Poort te Gent en "Marcellis" te Luik. Roelandt had de zaak zo stevig geconcipteerd dat bij de herbouw de oude funderingen hergebruikt konden worden.

Eene doelmatige aenspraak...

Op maandag 1 juli 1844, omstreeks 11 uur, wordt koning Leopold I met zijn familie aan het station verwelkomd door de leden van stads- en provinciebestuur. Om één uur 's middags wordt hij door kanongebulder en klokkengelui op het "gouvernementshotel" ontvangen om er audiëntie te verlenen aan de aanwezige prominenten. 's Avonds wonen zij een feest bij in het Casino op de Coupure.

Dinsdag 2 juli is de grote dag: 's middags legt de vorst in het bijzijn van zijn echtgenote en zijn kinderen de eerste steen van het "Algemeen Entrepôt van Vrije Wederuitvoe-

Fig. 5.

Artikel uit "Gazette van Gent" nr. 4470 van zondag 30 juni 1844 S.A.G.

ring”. 's Namiddags wonen ze een paardewedstrijd bij en 's avonds luisteren zij het bal in de opera met hun aanwezigheid op.

's Woensdags worden bezoeken gebracht aan verschillende fabrieken en gedurende de gehele periode van het koninklijk bezoek is er kermis, zodat de goegemeente, na zich vergaapt te hebben aan de koninklijke praal, zich te goed kan doen aan een gezonde portie Gentse leute.

Over deze eerste steenlegging bericht de “Gazette van Gent” nr. 4471 van woensdag 3 juli 1844 ons het volgende :

“... de voornaeme plechtigheid van dien dag was het leggen van den eersten steen van den entrepot op het handelsdok. Hunne Majesteiten, vergezeld van hunne doorluchtige kinderen en verder gevolg zijn aldaer omstreeks middag aangekomen. Het is de heer schepen De Pauw die in deze omstandigheid het woord heeft gevoerd en die met zijn gekend talent en diepgrondige kennissen den koning in eene doelmatige aanspraak het voorwerp der plechtigheid heeft ontvouwd. Daernaer is men tot het leggen van den steen overgegaan en is het proces-verbael door HH.MM. de koning en de koningin, HH.KK.HH. den hertog van Brabant en den Graef van Vlaenderen en verdere personagiën getekend. Deze plechtigheid welke op de oevers der vaert eene groote menigte had bijeen vergaderd, had wezenlijk iets aandoenlijks. Met welgevallen zag men H.M. de koningin de jonge vorsten de handen ontblooten en zag men haer de schrijvende hand leiden der jonge spruiten, die, zoo de Hemel het zegent, bestemd zijn om met dien zelven entrepot op te reizen en te verouderen, en door bestendige zorg, tot het bevorderen van het geluk hunner onderzaten mede te werken.”

Koninklijk metselwerk

Hogergenoemd proces-verbaal vertelt ons : “Et afin que cet acte solennel soit transmis à la postérité la plus reculée, la relation en a été gravée sur une feuille de cuivre scellée dans l'intérieur de la pierre même posée par le roi.”

(fig. 6)

Het truweel dat de vorst daarbij gebruikte wordt nog steeds bewaard in het Bijlokemuseum. Het stadsmagistraat had op geen frank gekeken en speciaal voor die gelegenheid bij de Gentse zilversmid Joseph Van Branteghem (1791-1862), wiens meesterwerk er op voorkomt, een verguld truweel laten ontwerpen. Het werd met origineel schrijn geleverd door de Brusselse zilversmid J. Herremans “Bijoutier joallier de sa majesté la reine et de LL. AA. RR. le comte et la comtesse de Flandre, Marché aux Herbes, 100, Bruxelles”, voorwaar een mondvol.

Volgende tekst is op het truweel gegraveerd :

S.M.

LÉOPOLD. 1R.

ROI DES BELGES

POSE LE 2 JUILLET MDCCCXLIV (1844)

S. M. Léopold 1er, Roi des Belges
ayant, à la demande de la Chambre de Commerce
et du Conseil Communal de Gand et par arrêté
en date du 27 août 1840, décrété qu'il serait
construit dans cette ville, aux frais de la
Commune, un Entrepôt-général de libre
réexportation, le Conseil Communal, dans
sa séance du 30 mai 1844, exprima le vœu
qu'il plût à Sa Majesté de poser, en
personne, la première pierre de ce
monument et se constituer ainsi le
Protecteur et le soutien des intérêts
commerciaux et industriels des Flandres.

Ce vœu fut agréé, et en conséquence,
ce Jourd'hui, Mardi, deux du mois de
Juillet de l'An Mil huit cent quarante
quatre, à l'heure de midi, Sa Majesté
Léopold 1er, Roi des Belges, accompagné
de Son Auguste Epouse Louise Marie
d'Orléans, Reine des Belges et des
Princes leurs Fils Léopold Louis

Fig. 6.
1e bladzijde van het proces-verbaal van de eerste steenlegging door Z.M. Leopold I.

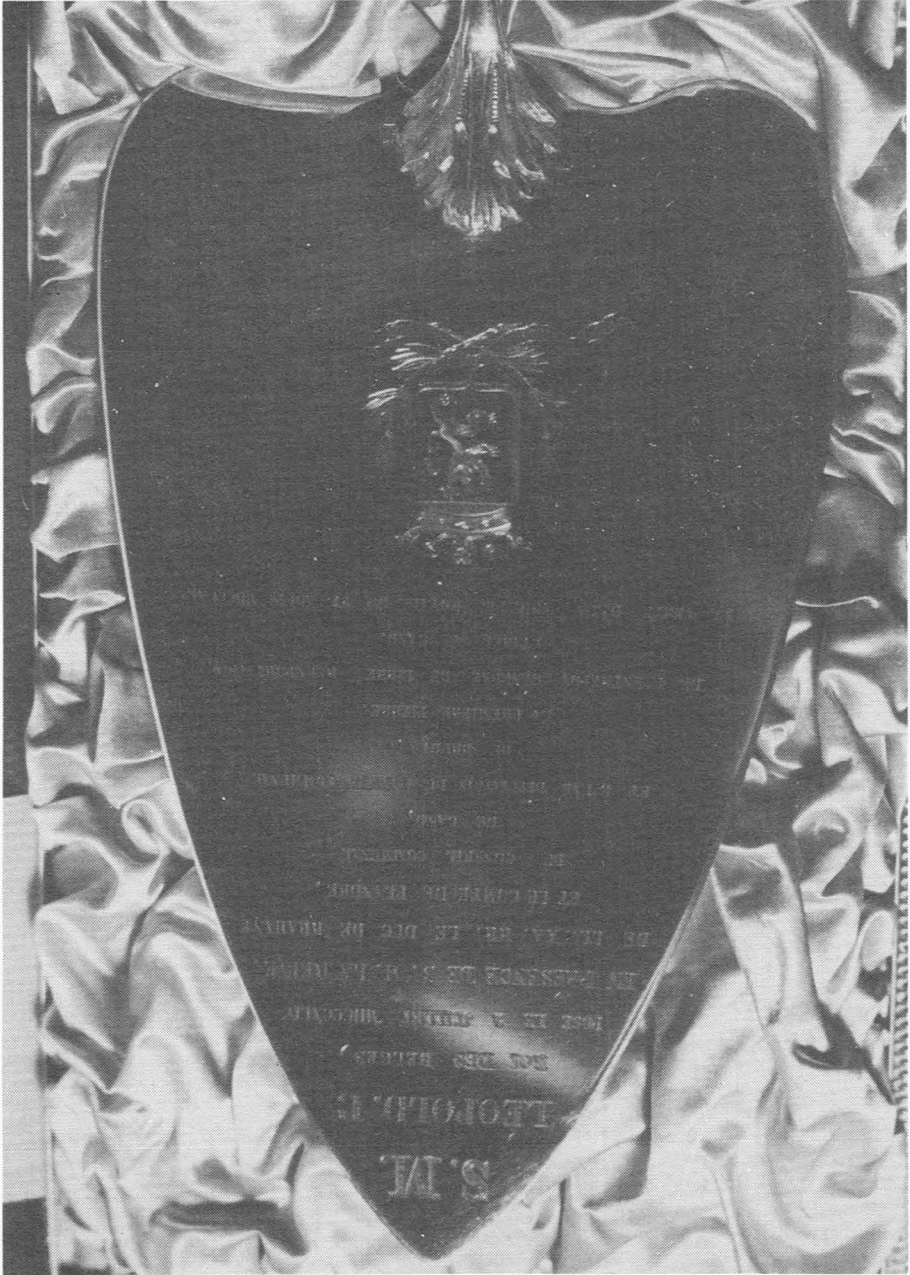

Fig. 7.
Truweel gebruikt door Z.M. Leopold I bij eerste steenlegging in 1844. (Bijlokemuseum - foto Levis).

EN PRESENCE DE S.M. LA REINE
DE LL.AA.RR. LE DUC DE BRABANT
ET LE COMTE DE FLANDRE
DU CONSEIL COMMUNAL
DE GAND
ET D'UNE DÉPUTATION DU CONSEIL COMMUNAL
DE BRUGES
LA PREMIÈRE PIERRE
DE L'ENTREPÔT GÉNÉRAL
DE LIBRE RÉEXPORTATION
ÉTABLI À GAND
EN VERTU D'UN ARRÊTÉ ROYAL DU 27 AOÛT
MDCCCXL (1840)

Bij de verwelkoming van koning Leopold I tijdens de eerste steenlegging noteerde de griffier de volgende gevleugelde woorden :
“Na zes eeuwen pogingen had de stad Gend, door hare volherdende krachtdadigheid, en door de weldaden van twee harer koningen deze vaert en die ruyme haven bekomen, waarin den Oceaan eyndelijk zijne pligtige golven stort; maar de edele en nijvere stad ontbrak nog een koophandels-paleys, eenen zeetron, en gij, Sire, komt er de grondzuylen van leggen.”

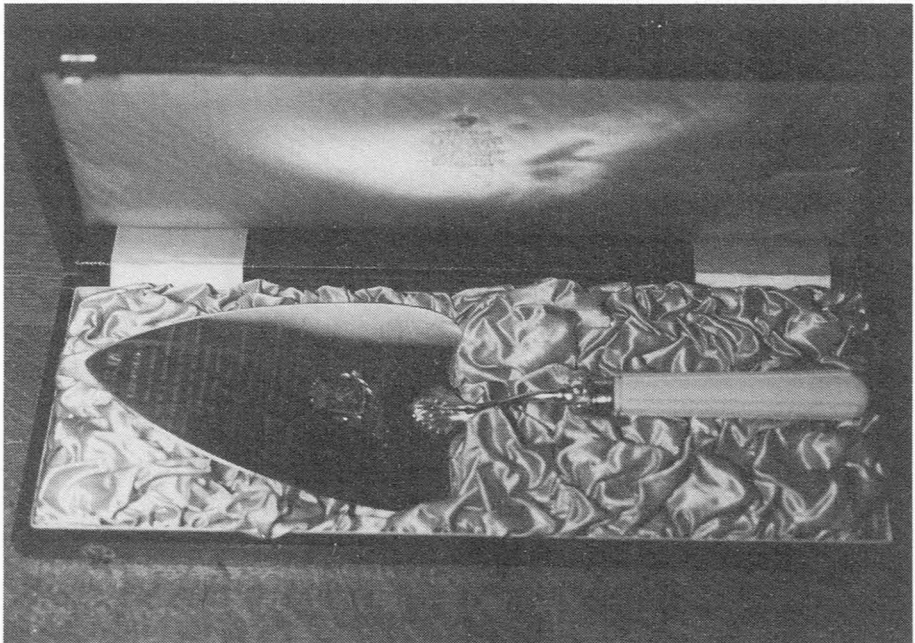

Fig. 7bis.
Truweel in origineel schrijn (Bijlokemuseum - foto Levis).

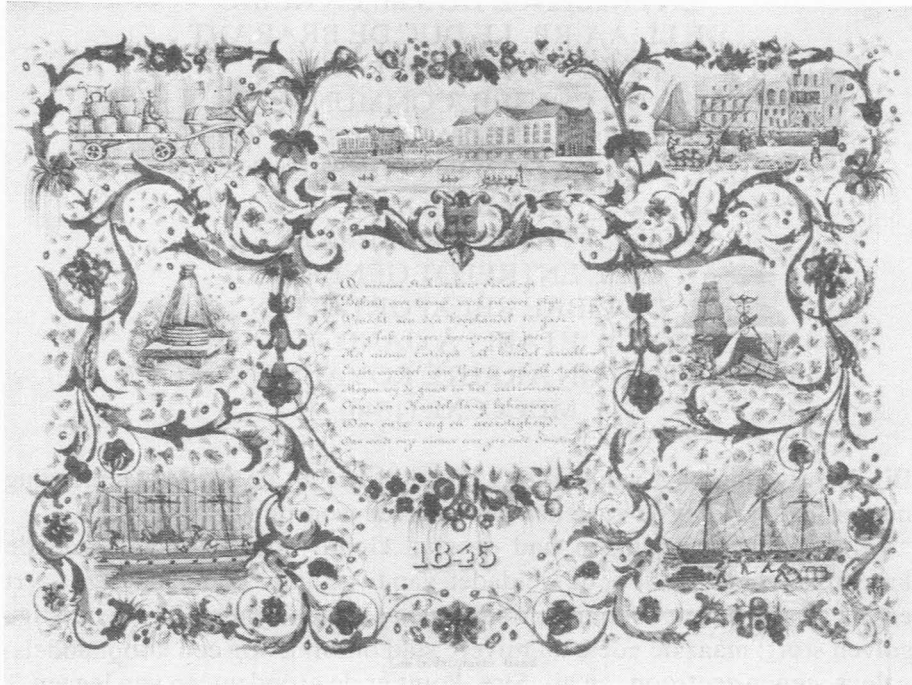

Fig. 8.
De stukwerkers haastten zich op hun nieuwjaarswenskaarten voor 1845 reeds te pronken met het entrepot. (Porceleinkaarten bibl. R.U.G.).

Fig. 9.

... (Fig. 9)

De grote wereldbrand ontsprongen

Het jaar 1914 begon beloftevol voor de Gentse haven. Men dacht nu de vruchten te kunnen plukken van een lange reeks pogingen en inspanningen. Toen brak plots de oorlog uit...

Op een periode van intense bedrijvigheid volgde plots een lang en doods tijdperk van volslagen werkloosheid, dat duurde tot aan de bevrijding van de stad en van het land op 11 november 1918. De haven had niet alleen te lijden gehad door het stilleggen van alle havenactiviteiten, doch vooral van de door en door grondige vernieling van haar installaties op het einde van de oorlog.

Het kanaal bood bij de wapenstilstand een jammerlijk schouwspel. Bleef het gedeelte van het kanaal op Nederlands grondgebied door de neutraliteit ervan onbeschadigd, des te apocalyptischer was de toestand bij ons.

En bij de eerste verjaardag van de eerste steenlegging :

... "Reeds komt een aanzienlijk gedeelte van Gends Koophandelspaleys voor het verwonderde oog opgerezen... wordt Vlaanderen hoofdstad met een nieuw prachtgebouw begiftigd, en zal den vreemdeling in ons monumentrijke Gend nog eens te meer te bewonderen hebben."

Werken

Reeds in 1849 worden met goed gevolg onderhandelingen aangeknoopt met de regering om het stapelhuis door een spoorlijn (3) met het staatsstation te verbinden (fig. 4). In 1856 werd deze voor het verkeer opengesteld en in 1857 werd de eerste kraan, een handkraan van 15 ton - in de werkhuizen Carels gebouwd - aan het Dok opgesteld.

In 1872 werd een openbare aanbesteding uitgeschreven voor de

"opbouwingswerken eener houten loskaai, binnene den omheiningmuur van den entrepot in den Dok."

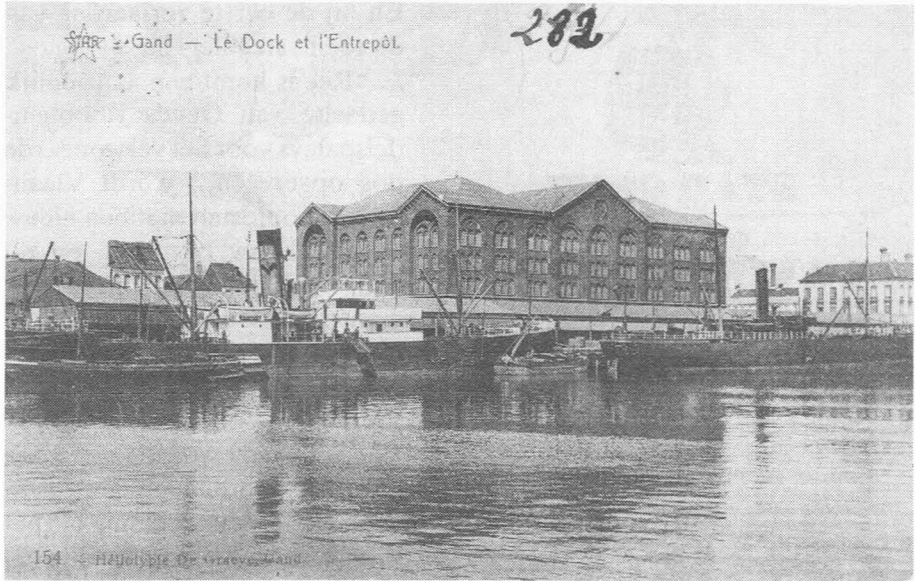

Fig. 10.
Het entrepot in 1910. Rechts op de achtergrond de huizen op het Stapelplein.

Alle kunstwerken, vanaf de grens tot Gent lagen vernield in de vaargeulen van Zelzate, Rieme, Terdonck en Langerbrugge. Bovendien lagen vier grote torpedoboten gezonken en maakten het verkeer, zelfs voor de kleinste vaartuigen onmogelijk.

In de haven zelf was de toestand navenant : drieëntachtig boten en ponten en allerlei machinestukken lagen op de bodem der dokken. De brug van de ringspoorweg aan de Wiedauwkaai en Meulestedeburg waren vernield. Op alle kaaien waren de straatstenen opgebroken. Op de vooravond van hun vertrek deden de Duitsers tot zelfs de gebinten van 60 elektrische kranen springen die ze niet tijdig hadden kunnen wegnemen en naar elders vervoeren. De kaai van de Middendarse was over 75 m ingestort onder het gewicht van een immense hoeveelheid Rijnzand en grind die de bezetters er in zulke grote hoeveelheden hadden opgestapeld dat men een jaar nodig had om ze op te ruimen.

Twee loodsen aan het Groot Dok, twee andere aan het Klein Dok en een vijfde aan het Houtdok gingen in de vlammen op. Er bestond noch elektriciteits- noch waterleiding meer. In het kort : nagenoeg alles was verwoest en verlaten. Behalve... het stapelhuis dat nog steeds onbeschadigd overeind stond !

Brand

Amper een half jaar na de wapenstilstand zou het stapelhuis zelf jammerlijk de prooi van de vlammen worden.

In één van de houten loodsen ernaast lagen al enige tijd balen jute opgeslagen. Deze hadden door zelfontbranding vuur gevat. In weinige ogenblikken stond de zestig meter lange houten loods in lichtelaaie.

Vooruit nr. 143 van donderdag 19 juni 1919 blokletterde : "DE GROTE ENTREPOTS IN BRAND TE GENT

Woensdagnamiddag rond drie uur, is een brand ontstaan in eene afhankelijkheid van de groote entrepots, Dokplaats, te Gent, die in korten tijd eene zeer groote uitbreiding nam.

Wij waren spoedig ter plaatse en wonnen de eerste en volgende inlichtingen in :

Het was omtrent 2 3/4 uur dat men vuur bemerkte in een hangaar waar jute (hennep) lag. De vlammen zetteden zich over tot den grooten entropot waar eene enorme hoeveelheid koopwaren opgestapeld lag. Alle pogingen der aanwezigen om de uitbreiding te beletten waren vruchteloos en weldra lekten de vlammen naar de verschillende verdiepen van den linker vleugel van het gebouw over."

Het vuur vond een doorgang langs de bovenbouw van de inrijpoort. Hierin waren er een zestal grote openingen uitgespaard die dienst deden als kooien voor de ophalers van de waren. Het houtwerk van deze ophaalkooien was een gemakkelijke prooi voor de vlammen. Door de tocht in deze openingen werden ze nog aangewakkerd en bereikten weldra het dak.

"Dikke, zwart-gele rookkolommen stegen hoog-op in de lucht, zoodat de brand spoedig van verre zichtbaar was, en hadde het donker geweest, men hem uren ver had kunnen bemerken."

De brandweer onder leiding van Kapitein-Commandant Galasse en luitenant Van der Beken was wel vlug ter plaatse, maar bij haar aankomst sloegen de vlammen al over naar het aanpalende middenstuk, het drie verdiepingen hoog massief gebouw uit rode baksteen, ook bekend onder de naam "Chapitre XII".

"De pompiers waren spoedig ter plaatse, doofden het vuur aan de afhankelijkheid waar naar men zegt het vuur is ontstaan, maar moesten zich bepalen bij het beletten dat de vlammen zich aan andere gebouwen overzettenden.

De koopwaren die in de entrepots waren opgestapeld, zoals : suiker, koffij, sulfaat, nitraat, tabak, guano, enz... gaven een uitstekend voedsel aan het vuur. De hitte welke dezen vuurgloed om 4 uur verspreidde was onverdraaglijk tot op grooten afstand.

De ordedienst wordt door de politie gedaan. Men vreest dat het vuur zich aan de aan de overkant staande huizen zou kunnen overzetten. Het moet niet gezegd worden dat er na korten tijd eene groote menigte volk ter plaatse was."

Fig. 11.
Nablussingswerken. (Foto Claeys - brandweer Gent)

NADERE BIJZONDERHEDEN (Om 5 1/2 uur)

“Toen wij om 4 3/4 uur opnieuw op de plaats der ramp kwamen, had de vuurkolk zich nog meer uitgebreid. Twee hangaars naast den linker vleugel van den grooten entrepot gelegen stonden in lichtelaaie vlam, doch hier konden onze moedige brandweermannen verder gevaar tegengaan. Daken en verdiepingen stortten de eenen na de andere in, dit met een krakend en knetterend gedonder nieuwe dikke vuurklompen en rookwalmen in de lucht blazend.”

Van het ogenblik af dat het hoofdgebouw vuur vatte, trachtten de belanghebbenden en bereidwillige burgers onder leiding van de verificateur Praets zoveel mogelijk koopwaren naar buiten te brengen maar wegens de snelle uitbreiding van de brandhaard moesten ze zich tot het gelijkvloers beperken. Een honderdveertigtal vaten wijn, kruiden en sterke dranken konden zo in veiligheid gebracht worden. Maar tijdens deze onderneming raakten al een tweetal personen licht gekwetst. En toen om tien voor vier een deel van het dak instortte, gebood schepen De Weert die bergingswerken te staken. Hij verzocht enkele soldaten die op de kaai aanwezig waren voor de ordedienst, ook weg te trekken. En inderdaad : de kaai was nog maar pas ontruimd of er vondt een geweldige instorting plaats waar twee brandweerlieden onder bedolven raakten. Ze bespotten daar de noordelijke vleugel van het gebouw, in de hoop het vuur te omschrijven en het

Nog de geweldige brand aan de entrepot

NADERE BIJZONDERHEDEN

Tot op heden is de oorzaak van deze brandramp niet gekend. Algemeen wordt bevestigd — zoolks wij meldten — dat het vuur in de gestapelde jute ontstond.

De pompier De Bruyne Gustaaf, 36 jaar oud, vader van 2 kinderen, en wonende aan de Voorhaven, was op het oogenblik zelf dat hij getroffen werd, onmiddellijk een lijk.

Het hoofd van het slachtoffer was een enkele wonde; gansch het lichaam was met bloed besmeurd. Het lijk is naar het doozenhuis gevoerd.

Vele uren lang heeft het vuur nog met groote hevigheid gewoed, maar onze brandweermannen, de vlammen meester, beperkten zich met den vuurkolk te besproeien en te beletten dat het vuur zich verder zou overzetten.

Rond elf uur was alle gevaar voor de omringende gebouwen geweken en te middernacht koerden het grootste deel der pompiers, soldaten en gendarmen naar hunne kazernes terug.

De schade is onberekenbaar. Men verzekert dat er in den langaar miljoenen kilo suiker geborgen waren. Van de 300 vaten wijn konden er 150 buitengebracht worden.

Gansch den nacht door wierpen zes lansen water op de brandende painhoopen en heden, gedurende den ganschen dag, losten de pompiers elkaar af, om voort het punt te besproeien.

Het zal voorzeker nog enkele dagen duren voortleer alles volledig zal uitgedoofd zijn.

Van het gebouw blijven slechts de muren recht.

De klederen van vele arbeiders, aan 't lossen van de suiker en de jute bezig, zijn da proef der vlammen geworden, o.a. van De Coek 1, en De Dapper R. Het vuur verspreidde zich zoo snel, dat de redding dorzelfde niet mogelijk was.

Men had juist een schip met suiker gelost, als het vuur werd bemerkd. Een ander nog geladen vaartuig kon weggesloopt worden.

De hitte van den grooten vuurkolk was zóó hevig dat soldaten die hangaars, aan den overkant van het breede water gelegen, bestendig met water moesten besproeien, om te beletten dat zij ook vuur vatten konden. Hadde het vuur zich aan deze moeten overzetten, de ramp hadde ontraglijk geweest.

Men zegt dat de aangerichte schade verscheidene miljoenen beloopten zou. Een deel der koopwaren zou verzekerd zijn, een ander deel niet.

De brand aan onze Haven

De schade mag gezamenlijk op meer dan een millioen begroot worden. Er is gedeeltelijke verzekering.

Rond 1 1/2 uur barstte het vuur in een houten loods, dienende als bergplaats voor hooi en stroo van het leger, en gelegen op den tegenovergestelden oever van den Dok, op het uiteinde van den Kleinen Dok en van den pasgebouwen kaaimuur.

De soldaten, aldaar van dienst, konden den brand blusschen.

Waarschijnlijk is het vuur daar ook door zelfontbranding ontstaan.

Teraardbestelling

Het slachtoffer, Gust. De Bruyne, 42 jaar oud, zal heden Zaterdag namiddag op gemeentekosten teraarde besteld worden.

Vergadering aan het Burgerlijk Gasthuis om 3 1/4 uur.

Afgevaardigden van stads- en Staatsdiensten zullen op de plechtigheid aanwezig zijn.

←Fig. 11bis.

“VOORUIT” 20 jan. 1919 (Foto A.M.S.A.B.).

overslaan ervan naar de aanpalende tweede houten loods te beletten.

“Eensklaps weerklonk een pijnlijk en angstwekkend geroep: een stuk poutrelle had den pompier De Bruyne getroffen. De ongelukkige werd dodelijk gekwetst weggedragen en naar het gasthuis overgebracht. Zijn toestand is het allerminst hopeloos.”

Onmiddellijk snelden soldaten en burgers de ongelukkigen ter hulp. De ene kon zich nog zelf bevrijden en ontkwam ongedeerd. Doch met zijn makker was het erger gesteld. Brandweerman De Bruyne was een veertigtal jaar oud, gehuwd en vader van een kind. Hij maakte deel uit van de kazerne van de Voorhaven in de Londenstraat. De bijgeroepen militaire verpleger van het Rode Kruis kon slechts de dood vaststellen.

“Middertwyl had het middengedeelte en den rechter vleugel van het grote

gebouw vuur gevat steeds nieuw voedsel aan de vlammen gevend. De verdiepingen en gebinten, alles was in eikenhout, doordrenkt met alcohol, olie enz..., en nu gevuld, zoals wij reeds zegden, met alles wat licht brandbaar was.

De rechtoverstaande woningen waren door de geweldige hitte nu ook met brandgevaar bedreigd, en reeds kwamen daken in brand, terwijl ruiten sprongen en deuren en muren erg verschroelden.

Pompvaarders moesten nu hunne lansen ook hierop richten, zoodat deze private woningen ook grote schade hebben geleden.

Terwijl de vuurgloed zijn vernietigend werk verrichtte, waren werklieden aan de arbeid begonnen om in de nog onaangestaste delen van het gebouw te redden wat kon, vooral wijn, olie, enz...

De naastbijgelegen hangaar van De Baerdemaecker, opgestapeld met hout en balen grondstoffen, werden insgelijks leeggemaakt, daar ook een deel van het dak in vlam geraakte.

Onze brandweermannen onder bevel van hunnen nieuwen chef richtten ook hier weldra stroomen water op, zoodat men na een half uur werken mocht hopen dat alle gevaar voor verdere uitbreiding geweken was.

De ordedienst, nu door gendarmen, soldaten en politie verricht, was goed, maar voor de pers was het niet gemakkelijk er door te komen... De schade zal zeer aanzienlijk zijn. De oorzaak is niet bekend."

Omstreeks 11 uur 's avonds was alle onmiddellijk gevaar geweken. Gans de nacht werd verder geblust. Pas na verscheidene dagen was alles uitgedoofd. Soldaten moesten zelfs gedurende de brand de hangaars aan de overkant van het water besproeien wegens de grote hitte. De schade werd op één miljoen frank geraamd.

Wederopbouw

Gezien de wet van 4 maart 1846 de stedelijke overheid verplicht de lokalen voor openbare stapelhuizen beschikbaar te stellen aan het staatsbestuur, werd onmiddellijk een gemengde commissie (4) opgericht die de stapelhuizen te Antwerpen en Brussel bezochten.

Na een grondig onderzoek werd besloten dat het nieuw stapelhuis :

- zal gebouwd worden op dezelfde plaats en op de vroegere grondvesten.
- zal afgezonderd zijn en tegen brand bestand.
- een hoogte zal hebben van 16,5 m terwijl het vroegere gebouw meer dan 20 m hoog was.
- zou moeten gemaakt zijn uit gewapend beton opdat men er 10 miljoen kg waren kunne bergen in plaats van 5 miljoen, cijfer van het vroeger draagvermogen. (5)

Tussen de bevoegde firma's en ondernemers die zich toen met gewapend-betonwerken bezighielden, werd een aanbesteding uitgeschreven. De werken zouden binnen de 15 maanden moeten voltrokken zijn. (6)

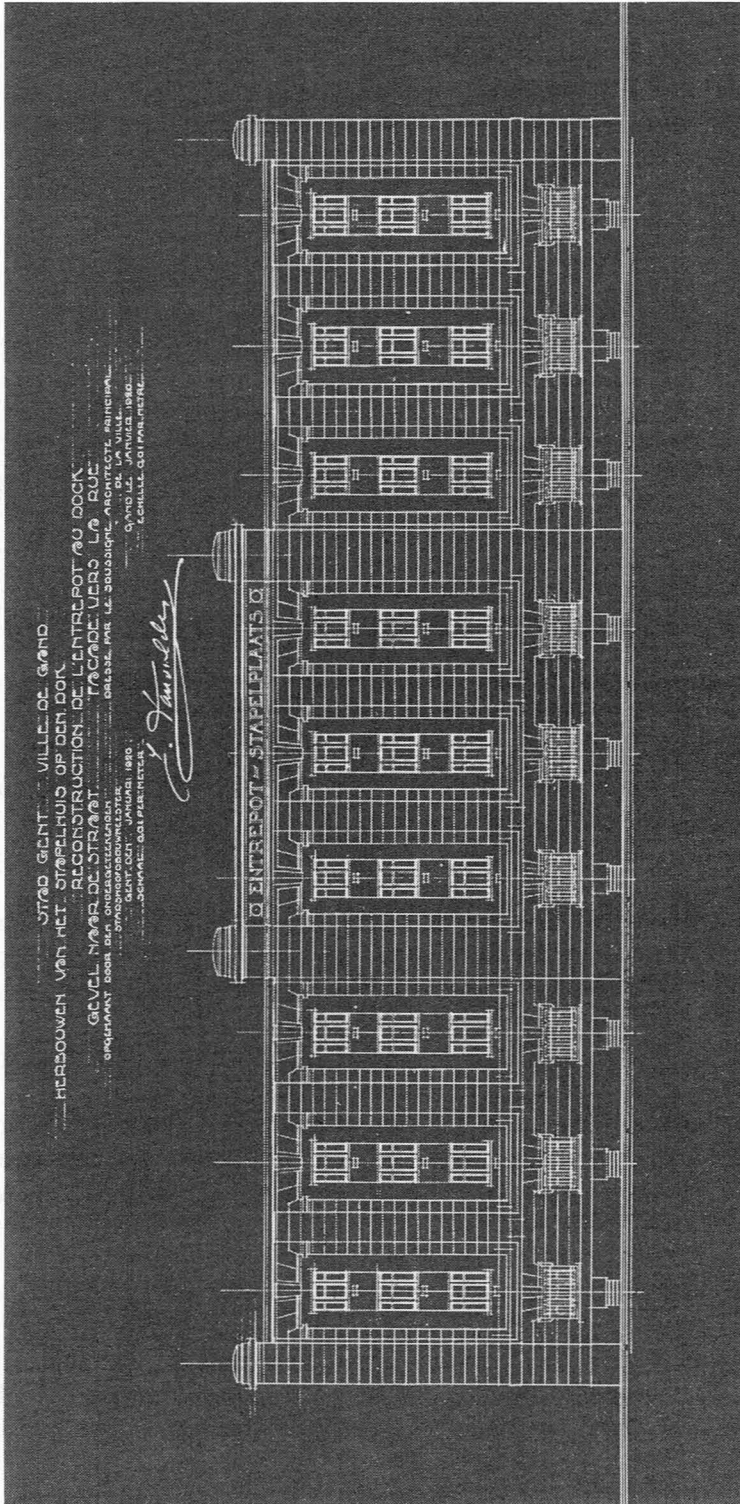

Fig. 12.
 Plan straatgevel. J. Van Volden. Jan. 1920. Tekenaar Havendienst Gent.

Fig. 13.

Het stapelhuis in zijn huidige staat. Aan beide zijden van de middenste laaddeur bemerkt men de twee gedenkplaten. (Foto E. Levis, maart 1984)

Uiteindelijk kwam Van Kerckhove-Gilson uit de bus "...aannemers te Gent, 28 Congostraat, laagste aanbieders voor bovengemelde werken, worden aanbesteders verklaard (...) mits den prijs van honderd frank. (1.486.900 fr)"

In 1921 begon men dadelijk aan de bouw van een nieuw stapelhuis onder leiding van Julius Van Volden. (Fig. 12) Alhoewel de werken snel vorderden en op het schema vooruit liepen kwam ook hier weer het ongeluk om het hoekje kijken : op maandagmorgen 2 augustus 1921

"... te 7 1/2 ure, hoorden werklieden ineens een geweldigen knak, die deed veronderstellen dat ergens iets moest voorgevallen zijn.

Aanstands rondgegaan en aan 't achtergebouw was het te zien : de koord van den ophaalbak was doorgebroken en kwam met twee werklieden in volle snelheid naar beneden. De twee inzittenden : De Buck Karel, Aambeeldstraat 12, en Vanden Broecke Jan, Biestraat, 42, werden opgenomen met verstuipte voeten en beenen en onmiddellijk naar de kliniek der Lieven de Winnestraat overgebracht, waar ze de nodige zorgen ontvingen."

(7)

Korte tijd nadien stond een prachtig gebouw van vier verdiepingen, de binnenconstructie volledig in gewapend beton en opgevuld met rood baksteenmetselwerk ter beschikking van de handel. (8) Men had zijn lesje geleerd...

Gedenkplaten aangebracht in de achtergevel aan de straatzijde. (Links) (Foto Levis, maart '84)

Fig. 14. (Rechts)

De vermelding "ENTREPOT - STAPELPLAATS" werd niet op het fronton aangebracht zoals het plan op fig. 12 ons toont, doch in de gevel langs de straatzijde op de parking langs de Kleine Ring werden twee gedenkplaten aangebracht, (fig. 13 & 14) ter herinnering aan zijn bewogen geschiedenis.

Eddy LEVIS

VOETNOTEN

- (1) Waar zich thans de Nijverheidsschool bevindt op de Lindelei.
- (2) Zie Louis Roelandt, M. Van Gent in Ghendtsche Tydinghen 1977 blz. 170-178.
- (3) Er waren eveneens privélijnen zoals toendertijd (1841) het traject Gent-Antwerpen linker oever via Lokeren en St.-Niklaas, ingereden in 1874 met als eindpunt het Land van Waasstation aan het huidige Antwerpenplein. Het in het artikel bedoelde station is het Eeklostation (thans Gent-Dampoort) van waaruit treinen via Brugge-Eeklo-Zelzate naar Terneuzen reden.
- (4) Onder het voorzitterschap v.d. Bestuurder der Rechtstreekse Belastingen, Tolrechten en Accijnzen, de voorzitter der Beheerscommissie v.h. openbaar stapelhuis in overeenstemming met de dienstoversten v.h. Stadsbestuur, de Tolrechten, de Yzerenwegen en de vertegenwoordigers v.d. Zeehandel.
- (5) Zitting van 19 april 1920 - Gemeenteblad 1920 nr. 4.
- (6) Zitting van 25 oktober 1920 - Gemeenteblad 1920 nr. 13.
- (7) Dagblad "het Volk" di. 2 augustus 1921 - 31e jg. nr. 177 - bibl. R.U.G.
- (8) Het gelijkvloers ligt 1,20 m. boven de sporen, ten einde het behandelen der koopwaar te vergemakkelijken.
Het gansche gebouw kan een last van 10.000 ton dragen. Het gelijkvloers kan 2.000 kgr. per m² dragen; het eerste verdiep 1.500 kgr. en de overige verdiepingen 1.250 kgr. per m².
Op ieder verdiep bestaan brede openingen met balkons, langs waar de koopwaar gemakkelijker in- en uitgelaten kan worden. Bij middel van elektrische liften kunnen de goederen naar ieder verdiep gehesen worden.
Het Stapelhuis is in drie afdelingen verdeeld. Twee ervan zijn aan de douane voorbehouden; het derde staat ter beschikking van de handel.
Het beslaat een opp. van 65mx32m en is toch 20 m hoog geworden.

BRONNEN

- "Gent onder Jozef II" - 1780 - 1792 " - D. Destanberg 1910.
"EEN VREEMDE EEND IN DE BELGISCHE BIJT" - Decavele, Pairon, Van de Wiele 1980.
"DE HAVEN VAN GENT" - De Vreese 1933.
"LE PORT DE GAND" uit "L'ANNUAIRE BELGE 1923" tekst V. Fris.
"1830 - 1930 LE PORT DE GAND - UN SIECLE D'EVOLUTION ET D'ACTIVITE" - Siffer, Van de Putte.
"ATLAS GOETGHEBUER" - Stapelhuis S.A.G.

“GHENDTSCHE TYDINGHEN” jg. 1977 blz. 170-178 : “LOUIS ROELANDT” M. Van Gent.

“GAZETTE VAN GENT” jg. 1844 S.A.G.

“HET ST.-PIETERSSTATION TE GENT”-J. Decavele, J. Van de Wiele uit “TOERISME IN OOST VLAANDEREN”.

Archief F71 “ENTREPOT” S.A.G.

“VOORUIT” - jg. 1919 en 1921, Archief en Museum van de Socialistische Arbeidersbeweging, Gent.

“Gent sedert 1831” - Voornaamste gebeurtenissen 1831-1840; D. Destanberg 1903.

“Vrij gedacht in ijzer”- 1983 J. Baele en R. De Herdt, M.I.A.T.

“Les monuments de la ville de Gand.” Prosper Claeys, R.U.G./G19.122

Dagblad “Het Volk” jg. 1921 archief R.U.G.

“Gids voor oud Gent” - G. Deseyn, - 1984.

“Stad Gent 1805-1980 : 175 jaar brandweer.” - 1980.

Met dank aan :

- de mensen van de tekenkamer van de Havendienst;
 - Mej. B. De Boel van de dienst onthaal van het Gentse Havenbedrijf;
 - Kapitein De Boever en cpl. Claeys van de Stedelijke Brandweer Gent;
 - Dhr. Van den Kerckhove, conservator van het Bijloke museum.
-